

5. Лотман Ю.М., Успенский Б.А. “Изгой” и “изгойничество” как социально-политическая позиция в русской культуре преимущественно допетровского периода // Труды по знаковым системам. – Тарту, 1982. – Вып. 15. – С. 110-121.

6. Arnold. E and Dubois. P. “Harpo Marx” or the Mute who Speaks (without uttering a word). Wordlessness// Ed. B. Vershaffel and M. Vermink. – Dublin: The Liliput Press, 1999. – P. 99-114.

7. Cage, John. Silence: Lectures and Writings. – Middletown: Wesleyan University Press, 1961. – 288 p.

8. Exploring Silence // Anatomies of Silence / Selected Papers. Ed by Ann R Cocoullous and Maria Sifianon – Attents: University of Attents, 1998. – 269 p.

Кобякова І.К.

Сумський державний університет

Пропедевтичні вправи з текстового перекладу

Формування компетенції майбутнього перекладача передбачає вироблення фонових (предметних), мовних (лексичних та граматичних), професійно технічних (фахових) умінь та навичок у різних сферах діяльності [12; 19; 20; 22]. Підготовка фахівців здійснюється у ВНЗ через систему вправ з огляду на дидактичні настанови, правила та плани. Вибір та система вправ обумовлюється дією різних чинників. Серед них – векторами аспектного [12; 18; 19] та текстового перекладу. Сучасні лінгвісти фокусують увагу на дослідженні комунікативних одиниць, що об’єктивуються тенденціями сьогодення, актуальністю питань текстоцентричного спрямування, осмислення первинних і вторинних текстів, їх концептуалізації та категоризації. Текстові концепти вивчаються на перетині імплікаційних та експлікаційних аспектів поліфонічних комунікативних одиниць, аналіз яких уможливорює розуміння творів оригіналу та перекладу. Концептуальний аналіз націлений на вивчення організації знань про світ, які омовлені у семантиці слів, словосполучень та текстів. Текст – це силове поле, у якому здійснюється зв’язок семантичного і формального планів, розгортаються текстові концепти, під якими ми розуміємо етносоціолінгвокультурний феномен (термін А.М.Приходька). Текстовий переклад займає все більше місце у фокусі дослідницьких та навчальних парадигм. При цьому об’єктами перекладу є тексти різних дискурсів – політичного, юридичного, художнього, науково-технічного, рекламного тощо [2; 3; 7; 8; 11; 16].

Робота над текстами є об’ємною: передбачає низку вправ, серед яких релевантними є виявлення тематичних, рематичних блоків, прагматичних інтенцій та їх омовлення у корелюючих текстах оригіналу та транслятора. У перекладацькій практиці, як відомо, об’єктами є тексти, уривки та ситуації. Осмислення вихідних одиниць, що є значущим для адекватного вторинного

конструювання одиниць, здійснюється шляхом контрастивного аналізу поверхневих та глибинних структур корелюючих текстів [1; 4; 5; 6; 9; 10], виконання низки вправ підготовчого, операційного та креаційно-пошукового характеру.

Робота над оригіналом включає осмислення параметрів тексту – його смислу (концепції), тема-рематичних блоків та омовлення [13; 14; 15; 21]. Ці базові одиниці є стартовими для пошуку операційного механізму текстової трансформації. Збереження глибинної структур вихідного тексту (семантики та прагматики) є прерогативою вторинного конструювання.

Правомірним є контрастивний аналіз текстів-кореляторів, їх осмислення за зразком:

Поверхнева структура текстів

- Наявність :: відсутність лексичних :: граматичних еквівалентів
- Композиційна представленість основних блоків
- Лінійна ідентичність текстових компонентів
- Експліцитна представленість текстових категорій
- Розширення та згортання текстових одиниць
- Наявність стилістичних засобів
- Пошуки еквівалентних поверхневих структур

Глибинна структура текстів

- Спільність тематичних та рематичних блоків у текстах оригіналу та транслятора
- Явище реверсії у текстах-кореляторах
- Динаміка сюжету в текстових представленнях
- Імпліцитна представленість текстових категорій
- Модуляція глибинних категорій корелюючих текстів
- Конгруентність/інконгруентність глибинних структур текстів-кореляторів

Перекладацькі девіації є облігаторними в лексичному просторі: тут діють закони мовних систем [1; 17; 8; 9; 13]. На часі перевага надається концептуальному осмисленню перекладацьких текстів, їх смислової адекватності, відповідності, конгруентності стосовно текстів-оригіналів. З огляду на це вагомими є вправи на коментування, анотації, резюме текстів, їх контрастивний аналіз та концептуальне сприйняття. Умісними є підготовчі вправи інтралінгвального характеру, які уступають вправам інтерлінгвального характеру. Філологізація цих процесів є очевидною. Способи перекладу залежать від характеру його одиниць: слів, текстів, ситуацій, їх основних номінативних, комунікативних та регулюючих функцій.

Корелюючі тексти є платформою для підготовчих (1) та пошукових (2) завдань типу:

1) Знайдіть провідну думку оригіналу; розбийте тексти на тематичні блоки; зробіть анотований переклад тексту; як омовлюються прагматичні інтенції текстів; порівняйте концепцію оригіналу та перекладу; виокреміть засоби їх омовлення (категоризації); чи свідчить концептуальний переклад про його еквівалентність, вербальне переоформлення, релевантну трансформацію, інтертекстуальний процес?; чи є текст-опис витвором вільного перекладу, обробкою за сюжетом і стилевою манерою?; напишіть рецензію на корелюючі тексти; зробіть контрастивний аналіз; визначте провідну функцію текстів; як трансформувати інформативні лакуни у перекладацькому процесі?; чи допомагає компресованість текстів-оригіналів їх адекватній трансляції?; як представлені у текстах рематичні блоки – експліцитно чи імпліцитно?

2) Оцініть ваше ставлення до таких перекладацьких способів, як: скорочення, пролонгація, гіперсемантизація; визначте діючі функції порівнювальних глобальних структур; чи визначають домінантні слова тематичну спрямованість текстів; які лексичні, граматичні труднощі притаманні корелюючим текстам?; чи є тексти-запозичення дослівним перенесенням тексту оригіналу у мову перекладу?; чи Ви погоджуєтесь з думкою М.В.Ломоносова, що не мова пасує перед мовцем, а мовець виказує своє недостатнє володіння нею?; який статус вторинних номінативних та комунікативних конструювань?; як зберігаються домінантні слова у парадигмі споріднених текстів?

Логічна структура текстів встановлюється на базі лексикографічних тлумачень, а сублогічна – на базі асоціативних векторів текстових одиниць. Концептуальний аналіз має два напрямки – від мови до думки з метою реконструювання структури мислення, та від думки до мови - омовлення когнітивного досвіду.

Концепти не є ізольованими “атомами” мислення, а розуміються в контексті структур фонових знань. Це – повітря, яким дихають всі, а воно не належить нікому, його форми є структурою людської свідомості.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Астрал, 1997. – 310 с.
3. Бехта І. Дискурс наратора в англomовній прозі. – К.: Грамота, 2004. – 304 с.
4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
5. Гак В.Г. Языковое преобразование – М.: Языки русской культуры. – 1998. – 763 с.
6. Зорівчак Р. Боліти болем слова нашого... – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2005. – 294 с.

7. Каменская О.Л. Текст коммуникации. – М.: ВШ, 1990. – 151с.
8. Карасик В. Н. Язык социального статуса. – М.: Наука, 1980. – 329 с.
9. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации. – М.: Гнозис, 2001. – 270 с.
10. Кобякова И.К. Функции языка в отношении к мышлению // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – №3 (36), 2002. – С. 41-47.
11. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя). – К.: КНЛУ, 2002. – 292 с.
12. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с.
13. Кочерган М.Н. Загальне мовознавство. – К.: Академія, 2003. – 463 с.
14. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
15. Лихачев Д.С. Текстология. – СПб.: Алетенія, 2001. – 759 с.
16. Мірошніченко В.В. Авторська концепція художнього твору: онтогенезис і експансія (на матеріалі англійської та французької україністики): Монографія. – Запоріжжя: ЗУ, 2003. – 383 с.
17. Приходько А.Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-коммуникативной парадигмы // Вісник Харківського нац.ун-та ім. В.Н.Каразіна. – №609. – Харків: Константа, 2003. – С. 84-89.
18. Радчук В.Д. Перекладацька проба // Вісник СумДУ. Серія Філол. науки, 2004. – №4(63). – С. 149-154.
19. Черноватий Л.М. Особливості навчальних матеріалів для підготовки перекладачів // Вісник СумДУ, 2002. – №4(37). – С. 184-188.
20. Швачко С.О. Навчити вчитися!: Посібник. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 133 с.
21. Швачко С.О., Кобякова І.К. Вступ до мовознавства: Посібник. – Вінниця: Фоліант, 2005. – 221 с.
22. Швачко С.О., Кобякова І.К. Нові технології вивчення квантитативних одиниць англійської мови // Зб. Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: Матеріали міжнародної наукової конференції (24-25 листопада 2004 р.) – Чернівці: Рута, 2004. – С. 297-298.